

Ab Visser is een vergeten schrijver. Terecht of onterecht?
'Men kan zijn christelijk verleden wel bewust verloochenen,
maar onbewust nooit.'

Ab Visser, schrijver, paljas, zielenpoot

HANS WERKMAN | BEELD: UITGEVER PASSAGE

De schrijver Ab Visser is met zijn 'kromme donder' (zijn eigen woorden) negenenzestig jaar geworden, en dat was een wonder. Hij leed een halve eeuw aan de ziekte van Bechterew, hij ging steeds krommer lopen, zijn longen kwamen in de knel. Maar hij bleef boemelen en feesten, bereisde de halve wereld, had een groot gat in zijn hand en zat graag achter de vrouwen aan. Als jongeman zakte hij voor zijn onderwijzersexamen, maar dat interesseerde hem niet. Nu kreeg hij eindelijk zijn ouders zover dat ze een hoekje op zolder voor hem afschoten waar hij kon gaan zitten schrijven. Schrijver wilde hij zijn en niets anders. Hij schreef gedichten van verlangen: *Ik wenste eens om zorgeloos, / zo zonder huis of iets te leven / en als een spinrag weg te zweven, / een glinst'ring, vrij en roekeloos*. Dit is geen erg slechte poëzie, maar ook geen erg goede. Hij ligt begraven op de Amsterdamse Oosterbegraafplaats, vlakbij Jacques Perk die maar tweeëntwintig werd en nog altijd gelezen en bestudeerd wordt. Ab Visser heeft zeventig boeken geschreven, en wie leest hem nog?

psalm 119:9

Toch kreeg Ab Visser zijn dikke biografie. Verdient? Ja, maar vooral omdat hij het beeld van zijn tijd kleurde doordat hij met zijn bonte anti-burgerlijkheid rondsprong in kunstenaarskringen, eerst in Groningen, later in Amsterdam. Die samenhang van paljas, zielenpoot en schrijver, die paradox van vrijheidsdrang en beperking, heeft dank zij zijn biograaf Michiel van Diggelen uitnemend vorm gekregen. Je merkt in de biografie dat het klikt tussen Ab en Michiel, hoewel ze elkaar nooit gekend hebben. Het is een liefdevolle, kritische, goed leesbare biografie, waarin heel dat wonderlijke schrijversleven zich in zijn tijd ontvouwt. En het is prachtig uitgegeven. Een nadeel is dat Van Diggelen de boeken van Visser soms te veel in bescherming neemt.

Ab Visser (1913-1982) werd geboren vlakbij de binnenstad van Groningen. Het gezin ging elke zondag twee keer naar de hervormde Der Akerk. Ab was lid van de Jongelingsvereniging 'Psalm 119:9' en bleef dat tot aan zijn tweeëndertigste, toen hij trouwde. Hij stierf als een ongelovige. Toch keek hij, met al zijn spozucht, niet om in wrok. In 1980 zei hij in een interview met *Elsevier* over die JV-tijd: 'Zolang men spot, is het nog niet zo erg. Ik weet nu dat de Bijbelbespreking het allerbelangrijkst was. Dankbaarheid. Om de vriendschap ondervonden, om het contact met de Bijbel, dat ik hier leerde bewaren. Men kan immers zijn christelijk verleden wel bewust verloochenen, maar onbewust nooit.' Dit is een buitengewoon serieuze opmerking. Ab Visser was niet alleen een nar en een vrouwenversierder, hij kon ook ernstig nadenken over de bron en het doel van het leven.

zinkend schip

Hij had een opvallend gezicht, met zijn scherpe oogjes achter een donker brilmontuur, met zijn zwarte haardos die scheef als een zinkend schip over zijn voorhoofd hing ('Titanic-look'). Hij trok in Groningen op met de Ploegschilders, hij boemelde er met de schrijvers Sjoerd Leiker, Reinold Kuipers, Ferdinand Langen, A. Marja. Toen zijn vroegere leraar Duits hem dronken aantrof, schreef de man hem: "t Was wel een pijnlijk ogenblik voor me, toen ik een van m'n oud-leerlingen daar dronken op straat zag. En toen ik je hoorde zeggen: "Ich gehe nicht aus der Kreis", moest ik allereerst denken met een zucht: "Ja, hij is altijd slecht in Duits geweest".

Mede door zulke beeldende citaten is deze biografie een leesbaar boek geworden. Veel heeft de biograaf ook gehad aan bewaard gebleven liefdesbrieven. Eerst was er, in Groningen, Betsy Bouwman uit de Tuinbouwstraat. Ze hadden zeven jaar een stormachtige verkering. Zij

steunde en troostte hem, ook toen Bechterew steeds meer toesloeg met verscheurende pijnen. Ab: 'Ik voel me soms een ellendeling dat ik me aan je blijf binden.' Ze schreven elkaar ook over het christelijk geloof. Zou er gebedsgenezing bestaan in Möttingen bij Blumhardt? In die tijd coachte Klaas Heeroma hem literair. Maar op de duur was de ernstige Heeroma geen partij voor de hoeroloper Ab Visser.

Edith en Margreet

Na Betsy Bouwman kwam de mooie Edith Bongers, met wie Ab trouwde. Zijn gedichten werden gebundeld. Hij schreef romans en meisjesboeken. Eigenlijk nam hij elke opdracht aan. Hij moest immers van de pen leven. Hij kon goed vertellen. Zijn jeugdboeken (*Paarden op transport*, *Agneta in de tros van 't grote leger*) werden herdrukt en brachten geld op. Dat broodschrijverschap liep later uit op medewerking aan *De Telegraaf* en aan het damesblad *Eva*. Ook voor het christelijk weekblad *De Spiegel* schreef hij verhalen en dan voegde hij er wel een paar Bijbelteksten aan toe. Soms verdiende hij veel geld, maar hij gaf het even snel weer uit aan reizen en feesten. Zijn biograaf schetst hem terecht als een wispelturig en spotziek mens, niet iemand die hoogachting verdient. Maar in de biografie zit ook steeds mededogen om Vissers pijn en kwetsbaarheid. Er kwam een derde vrouw in Abs leven, Margreet Hirs. Hij was toen zesenvieftig jaar, zij zeventien. Zij vond hem geestig en charmant, maar ook cynisch. In haar vrijheidsdrang trok ze bij hem in en deelde voortaan zijn leven en zijn reizen. Niet zijn feesten, want daar verscheen hij nog met Edith die hem trouw wilde blijven en hem altijd weer geld gaf. Op een gegeven moment zaten Ab

en Margreet platzak op een hotelkamer in Marseille een gestolen blik eten op te warmen op een vuurtje van kranten, wachtend op de enveloppe met geld van Edith. Abs gezondheid ging sterk achteruit. Margreet gaf hem haar liefde en zorg tot aan zijn dood.

de buurt

Ab Visser had zijn literaire beschermers. Jan Greshoff prees zijn romans, maar ik begrijp deze voortdurende lof niet. Visser kon een verdienstelijk verteller zijn, maar schreef ook veel pulp. Hij was jaloers op de literaire aandacht die *Het stenen bruidsbed* van Mulisch kreeg, maar hij begreep niet dat hijzelf buiten deze vernieuwing van de literatuur viel. In de laatste jaren van zijn leven ontwikkelde Visser zich tot deskundige op het gebied van de literaire detective. Daardoor werden zijn recensies in *De Telegraaf* en in de *Leeuwarder Courant* van belang.

Is Ab Visser als schrijver terecht vergeten? Ik heb als proef op de som twee van zijn romans gekocht bij boekwinkeltjes.nl en gelezen. Eerst *De valstrik*, een verhaal over een antiheld in de Tweede Wereldoorlog. Ik kon er niet doorheen komen, het verveelde me. Daarna las ik *De buurt*, een roman over Ab Vissers jeugd jaren in Groningen. En dat beviel me! In het midden vertraagt het wat, maar het geheel is een sappig en humoristisch verhaal, boeiend en met gevoel voor psychologie geschreven. Deze kroniek van de oude Groninger volksbuurt anno 1925 waar Ab Visser opgroeide, is een herdruk waard. Die negentig huisjes tussen de Steenhouwerskade en de Sluiskade bestaan niet meer, maar het volk dat er woonde, leeft in de roman sprankelend voort. ■

LITERATUUR

Ab Visser. Biografie

MICHEL VAN DIGGELLEN. UITG. PASSAGE, GRONINGEN 2013. 468 BLZ. € 29,50 (GEBONDEN, MET FOTO'S EN REGISTER)